

Kırsal Göçün Sosyal İçerikli Nedenleri: Erzurum İli İspir İlçesi Kırık Bucağı Örneği ^a

 ERTUĞRUL GÜREŞÇİ ^b

Geliş Tarihi: 02.10.2018 | Kabul Tarihi: 31.01.2019

Öz: Bu çalışmada, Erzurum İli İspir İlçesi Kırık Bucağında meydana gelen ağır ve ileri düzeydeki göçün sosyal nedenlerinin tespiti amaçlanmıştır. Bu amaçla, göç olgusunun teorik temelleri, dünyadaki ve Türkiye'deki göçle ilgili örneklerle yönelik çalışmalar ve bölgeyle ilgili yayınlanan bilgi ve veriler kullanılarak, öncelikli olarak çalışmanın altyapısı oluşturulmuştur. Bölgedeki göçün nedenlerini ve etkilerini belirlemek için, 26 köyün tamamında tabakalı örnekleme yöntemiyle 91 hane reisiyle yapılan anket sonuçları kullanılmıştır. Göçün nedenlerini belirlemek için, anket sonucu elde edilen veriler kullanılarak probit yöntemiyle Sınırlı Bağımlı Değişken Regresyon modeli Limdep Programı'nda tahmin edilmiştir. Çalışmada, verilerin analizi içini göçe etkili olan sosyal veriler ile ekonomik ve diğer tarımsal veriler bir bütün olarak ele alınmış ve istatistiki analizler bu şekilde yapılmıştır. Çalışmada, sosyal veri olarak hane genişliği, yaş, eğitim, sosyal güvence, sağlık, akrabalık ilişkileri ve sayısı, kent ve köy yaşamı verileri kullanılmıştır. Yapılan istatistiki analizler sonucunda, sosyal verilerin de kırsal göç için önemli olduğu ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Erzurum, İspir, Kırık, kırsal göç, sınırlı bağımlı değişken modeli.

^a Bu çalışma, 2007 yılında Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü'nde hazırlanan *Kırsal Göçün Nedenleri ve Tarıma Etkileri Üzerine Bir Araştırma: Erzurum İli İspir İlçesi Kırık Bucağı Örneği* adlı çalışmadan derlenmiştir.

^b Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü
ispir_ert@hotmail.com

A Survey on the Social Causes of Rural Migration and Its Effects on Agriculture: A Case of Kırık District, Ispir County of Erzurum

Abstract: In this study, it was aimed to determine the social causes of heavy and advanced migration occurring in Kırık District, Ispir County, and Erzurum Province. For this purpose, the theoretical foundations of the phenomenon of migration, for example in the world and studies related to migration in Turkey and published using data and information about the area, the infrastructure work has been established as a priority. In order to determine the causes and effects of migration in the region, survey results with 91 household heads were used in all 26 villages. In order to determine the causes of migration, the bounded variable regression model with probit method was estimated in the Limdep Program using the data obtained from the survey. In this study, social data, economic and other agricultural data which are effective for migration analysis were taken as a whole and statistical analyses were done in this way. In this study, household data, age, education, social security, health, kinship relations and number, urban and village life data were used as social data. As a result of the statistical analysis, it was revealed that social data is also important for rural migration.

Keywords: Erzurum, Ispir, Kırık, rural migration, limited dependent variable model.

© Güreşçi, Ertuğrul. "Kırsal Göçün Sosyal İçerikli Nedenleri: Erzurum İli Ispir İlçesi Kırık Bucağı Örneği." *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 17 (2019), 83-101.

Giriş

Kırsal göçün nedenleri üzerine birçok araştırma yapılmış ve çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşler özellikle Sanayi Devrimi sonrası, Avrupa'da başlayan ekonomik ve sosyal gelişmeler sonucunda güçlenmiştir. Çünkü Sanayi Devrimi, sadece kentlerde ya da kentsel yaşamda kendisini göstermemiş, aynı zamanda kırsal yaşamda da gerek üretim metotlarındaki makineleşme, gerekse bu makineleşme ile atıl kalan iş gücü hareketliliği ile kırsal yaşama da kendisini göstermiştir (Güreşci, 2010). Kırsal göç, kırsal yerleşim birimlerinden kentsel yerleşim birimlerine olan göçü tanımlamak için kullanılan bir kavramdır. Bu tür göçler, sadece bir nüfusu hareketliliği değil aynı zamanda ekonomik, sosyal ve siyasi değişimi ve gelişmeyi de etkileyen çok yönlü bir hareketlilik olarak kabul edilmektedir (Güreşci, 2011; Hussain et. All, 2014). Bu yüzden kırsal göçün nedenlerinin de çok yönlü ve kısmen kompleks bir yapıda olduğu söylenebilir. Kırsal göçün, nedenleri olarak üç yaklaşım ileri sürülebilir. Bu yaklaşımlar genel olarak kırsal göç ile ilgili çalışmaların bir özeti olarak değerlendirilebilir. Bunlardan ilki; teorik yaklaşım olup burada daha çok iş gücü hareketliliği ve sanayi-tarım mukayesesine dayalı bilimsel veri temelli ve genel yaklaşımlardır. İkincisi; itici, çekici ve iletici güçler yaklaşımıdır ki bu yaklaşımda kentlerde oluşan çekici faktörler, kırdaki itici faktörler ve bunları buluşturan iletici faktörler yaklaşımı olup yaygın olarak kullanılmaktadır. Üçüncü yaklaşım ise kırsal göçün nedenlerini daha çok spesifik olarak ifade eden, ekonomik, sosyal ve diğer nedenler başlığında toplayan faktörler olarak tanımlanmaktadır.

Kırsal göç, aslında gerek dünyada gerekse ülkemizde birçok ekonomik ve sosyal olayın temel açıklayıcısıdır. Çünkü kırdan kente olan göçler, bir ülkenin ekonomik-sosyal gelişimi ve değişimini ortaya koyan temel veriler arasındadır. Bu temel veri, özellikle gelişmekte olan ülkelerde daha da ön plana çıkmakta ve kayda değer araştırma ve incelemeler yapılmaktadır (Güreşci, 2018; Şenol, 2018).

Kırsal göç ile ilgili daha önceden de çeşitli düzeylerde araştırmalar yapılmıştır. Bu çalışmaların bir kısmı, sosyo-ekonomik araştırmalar olup sadece bir köyün incelendiği ve buralarda ki ekonomik ve sosyal yaşamı inceleyen çalışmalar olmuştur. Ay-yıldız (1975), Büyükdere Köyünün Sosyo-Ekonomik yapısını incelediği araştırmada, söz konusu köydeki sosyal ve ekonomik yaşamı anketlere dayalı olarak tespit etmiştir.

Güreşci (2018)'de çeşitli Yönleriyle Kırsal Göç adlı kitabında kırsal göçün çok yönlü ve disiplinler arası bir çalışma olduğunu vurgulayarak çeşitli görüşler ileri sürmüştür. Kırsal göçün sadece kırdan kente değil aynı zamanda kentten köye olan yani tersine bir göç olgusu ile de açıklanabildiği çeşitli şekillerde vurgulanmıştır (Güreşci, 2010). Bilsborrow (2002)'de kırsal göçün çevresel faktörler birlikte değişime uğradığını ifade etmiş ve konu ile ilgili çeşitli örnekler ileri sürmüştür.

1. Materyal ve Metot

Çalışmanın birincil verileri; çalışma bölgesindeki 26 köyde, tabakalı örnekleme yöntemine göre belirlenen hane reisleri ile yapılan anketlerden elde edilmiştir. İkincil veriler ise ulusal (DPT ve TÜİK) ve bölgesel (İlçe Tarım ve Milli Eğitim Müdürlüğü) kamu kurumlarının kayıtlarından ve konu hakkında önceden yapılmış yerli ve yabancı çalışmalardan derlenmiştir.

Çalışmada kullanılan yöntemler; örnekleme, anket sorularının hazırlanması, anketlerin yapılması, verilerin işlenmesi, özetlenmesi ve analiz aşamaları olmak üzere ayrı ayrı olarak değerlendirilmiştir.

1.1. Örnekleme

Çalışmada birincil verilerin kaynağını oluşturan anketlerin sayısının (örnek sayısı) tespitinde, bölgede bulunan 26 köyün tamamı seçilmiş, ancak bu köylerde uygulanacak anket (örnek) sayısının tespit edilmesinde ise örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Tablo 1'de bölgede 2005 yılında bulunan 26 köyün tamamında toplam 491 hane ve bu hanelerde 2 158 kişinin yaşadığı tespit edilmiş ve bu bilgiler örnekleme için temel veri olarak

kullanılmıştır.

Tablo 1. Kırık Bucağı ve köylerinde 2005 yılına ait nüfusun hanelere dağılımı

Köy adı	Hane sayısı	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Akpınar	6	3	-	3	-	-	-	-	-	-
Akseki	8	1	2	2	2	1	-	-	-	-
Alacabük	22	3	6	6	6	1	-	-	-	-
Atürküten	7	1	1	3	2	-	-	-	-	-
Avcı	21	14	2	3	1	-	-	-	-	1
Bozan	9	1	1	4	3	-	-	-	-	-
Cibali	18	3	3	4	3	2	2	1	-	-
Çayırbaşı	11	1	1	4	4	1	-	-	-	-
Değirmendere	18	3	4	3	2	3	1	1	1	-
Gölyurt	4	-	3	1	-	-	-	-	-	-
Güneyköy*	12	3	2	2	3	2	-	-	-	-
İncesu	15	2	4	5	2	1	1	-	-	-
Karahan	12	3	5	2	1	1	-	-	-	-
Karakaya	20	2	3	5	4	3	3	-	-	-
Karaseydi	16	3	3	4	3	3	-	-	-	-
Kırık	10	1	1	2	1	2	1	1	-	1
Kızılhasan	17	2	3	5	3	2	2	-	-	-
Leylek	7	1	1	2	3	-	-	-	-	-
Mescitli	35	6	7	7	5	4	4	2	-	-
Mülk	25	7	8	1	5	2	1	1	-	-
Ortaören	19	2	3	4	3	3	-	4	-	-
Yağlı	17	1	3	4	5	3	1	-	-	-
Yaylacık	21	3	3	4	2	3	3	1	1	1
Yeşiltepe	17	2	3	5	2	2	1	1	1	-
Yunus	26	3	5	6	5	4	2	1	-	-

Zeyrek	91	13	21	19	14	7	6	5	3	3
Toplam	484	84	98	110	84	50	28	18	6	6

Not: Örnek sayısı belirlenirken uç değerler (hane sayısının % 1.47'si) atılmıştır. Dolayısı ile on kişiden büyük haneler çalışma dışı bırakılmış ve bu oran %2,00'yi aşmadığı için istatistikî olarak önemsiz kabul edilmiş ve tabloda gösterilmemiştir. Bölgede 2005 yılında toplam 491 hane bulunmasına rağmen bu nedenden dolayı hane sayısı 484 olarak dikkate alınmıştır. Benzer şekilde köylerin hane sayıları ve nüfusları da değişmiştir. (Örneğin Akpınar Köyü'nde 12 nüfuslu bir hane bulunmakta ve bu hane çalışma dışı bırakılmıştır. Tabakalı örnekleme yöntemine göre, örnek büyüklüğü aşağıdaki formül kullanılarak tespit edilmiştir (Çiçek ve Erkan 1996).

$$n = \frac{\sum (N_h \cdot S_h)^2}{N^2 D^2 + \sum N_h \cdot S_h^2}$$

Nh: h. Tabakadaki birim sayısı; Sh: h. Tabakadaki standart sapması N: Toplam birim sayısı; D: d/z; d: Ortalamadan belli bir oranda sapmayı (%5) ifade eder. Z: t dağılım çizelgesinde (N-1) serbestlik derecesi ve belli bir güven sınırına ait t değeri.

Formüldeki hesaplamalar sonucu hane genişlikleri (tabaka sınırları) (1-5) ve (6-10) kişiden oluşan haneler şeklinde iki tabaka halinde tespit edilmiş (Mberu 2005) ve örnek sayısının bu tabakalara göre dağılımı Tablo 2'deki gibi verilmiştir.

Tablo 2. Örnek sayısının tespiti ve tabakalara göre dağılımı

TS	(Nh)	(Sh)	(Nh.Sh)	(Nh.Sh ²)	N	n
(1 - 5)	376	1,07	402,59	431,05	63	69
(6 - 10)	108	1,17	126,14	147,33	20	22
Toplam	484	-	-	-	83	91

Not: Hesaplanan örnek sayısının % 10,00'dan fazlası anket uygulanmış, ancak hatalı ve şüpheli bilgi içerenler elenip örnek sayısı 91 olarak değerlendirilmiştir. Örnekleme % 95,00 güven sınırlarında % 5,00 hata payı ile yapılmıştır. TS: Tabaka sınırı,

(Nh) : Tabakadaki örnek sayısı, (Sh) : Standart sapma, (Nh.Sh) : Tabakanın varyanslı ağırlığı, (Nh.Sh²) : Tabakanın varyanslı ağırlığı, (N) : Populasyon sayısı, n : Anket sayısı

Tablo 2'ye göre tespit edilen toplam 91 örneğin, tabakalara ve köylere göre dağılımı Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 3. Anket sayılarının köylere ve tabakalara göre dağılımı

Köy adı	Tabaka sınırları ve anket sayıları		Toplam
	(1 - 5)	(6 - 10)	
Akpınar	1	-	1
Akseki	1	-	1
Alacabük	4	-	4
Atürküten	1	-	1
Avcı	3	-	3
Bozan	2	-	2
Cibali	2	1	3
Çayırbaşı	2	-	2
Değirmendere	2	1	3
Gölyurt	1	-	1
Güneyköy	2	1	3
İncesu	2	1	3
Karahan	2	-	2
Karakaya	3	1	4
Karaseydi	2	1	3
Kırık	1	1	2
Kızılhasan	3	1	4
Leylek	1	-	1
Mescitli	4	2	6
Mülk	4	1	5

Ortaören	2	1	3
Yağlı	3	1	4
Yaylacık	3	2	5
Yeşiltepe	2	1	3
Yunus	4	1	5
Zeyrek	12	5	17
Toplam	69	22	91

1.2. Anket Sorularının Hazırlanması

Anket sorularının tespitinde etkili olan faktörler aşağıdaki gibi tespit edilmiştir.

1. Kırsal göç üzerine yapılmış yerli ve yabancı kaynaklar.
2. TÜİK ve DPT gibi kamu kurumlarının göç ile ilgili dokümanları.

3. Varsayımlar: Bölgeye yapılan ön çalışma ziyaretleri ve köy muhtarları ile yapılan görüşmeler sonrasında tespit edilmiştir. Bu varsayımlar arasında, bölgenin kırsal altyapı, eğitim ve sağlık hizmetlerinden ve tarıma dayalı ekonomik yapısından kaynaklanabilecek bir kırsal göçün yaşandığı yer almaktadır.

Anket soruları, bölgedeki kırsal göç eğiliminin nedenlerini ve sorunun çözümünde bölge insanının düşüncelerini ortaya koyacak nitelikte hazırlanmıştır. Hazırlanan sorularda yanlış anlaşılabilir soruların yeniden düzenlenmesi ve cevaplayanların sorulara tam cevap vermelerini sağlayabilmek için anketler, bir Pre-test (ön test) çalışmasına tabi tutulmuştur. Bu doğrultuda toplam örnek sayısının yaklaşık %10,00'ini oluşturan 10 hane reisi ile bu çalışma gerçekleştirilmiştir. Ön test çalışmaları ile ayrıca anketlerin ortalama cevaplanma süresi de yaklaşık olarak 10 dakika olarak belirlenmiştir. Anket sorularının temelini 'Köyden göç etmeyi düşünüyor musunuz?' sorusu oluşturmuştur. Tespit edilen sorular belirli başlıklar altında toplanarak özetlenmiştir. Bunlar sırasıyla; "Köyün adı, anket numarası ve tabakası (hane genişliği), Hane reisini tanımlayıcı sorular (Yaş ve eğitim seviyesi), Hane içindeki çocukların eğitimi, mesleki eğitim

lışmanın amacı ve bölgeye bu çalışmanın sağlayabileceği faydalar hakkında kısaca bilgi verilmiştir. Anketler, köyde daimi ikamet eden hane reisleri arasında seçilerek uygulanmıştır.

1.4. Regresyon Analizi

Çalışmada; hane reislerinin köyden kente göç etme eğilimlerine hangi faktörlerin daha etkili olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Anket kâğıtlarında gerekli düzeltmeler yapıp son şekli verilerek düzenlenen toplam 91 anket, göç etmeyi düşündüğünü ifade eden 60 ve düşünmediğini ifade eden 30 adet anket olarak ayrı gruplar halinde değerlendirilmeye tabi tutulmuştur. Regresyon analizi için kullanılacak modelde, bağımsız değişkenlerin tespiti için, kırsal göç üzerine yapılmış bilimsel çalışmalar ve bölgede ön çalışma ziyaretleri sonucunda elde edilen izlenimler dikkate alınmıştır. Bu çalışma sonucunda; hane genişliği ve hane reisine ait bireysel sorular (yaş, eğitim durumu), hanenin köy dışında çocuğunun olup olmaması, sosyal güvence, köyden göç eden akraba sayısı, hane geliri ile ilgili sorular, hane reisinin gurbete çıkıp çıkmaması, hane reisinin kendisini tanımlaması ve tarımla ilgi sorular başlığı altında toplam 18 bağımsız değişken tespit edilmiştir.

Bu değişkenlerle ilgili veriler, göç etmeyi düşünen ve düşünmeyenlere ait olarak ayrı ayrı tespit edilerek birleştirilmiş tablolar halinde özetlenmiştir. Özetlenen bu bilgiler doğrultusunda, “köyden göç etmeyi düşünüyor musunuz?” sorusu bağımlı değişken olarak ele alınmış ve göç eğiliminde olanlar ‘1’ olmayanlar ise ‘0’ olarak kodlanmış, bağımsız değişkenler ise sorulara verilen cevap türüne göre sınırlı veya sürekli değişkenler olarak kullanılmıştır. Kodlanan veriler tek bir Excel dosyasında ilk sütunda bağımlı değişken, diğer sütunlarda ise bağımsız değişkenler anket sorularındaki sıralamaya göre sütunlar oluşturularak analize hazır hale getirilmiştir. Veriler Sınırlı Bağımlı Değişken Modelleri tahmin eden Limdep Ekonometrik Bilgisayar Programı ile probit yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir (Abramitzky 2007, Cornwell and Inder 2007, Yavuz 2004).

Analiz sonucunda; p değeri anlamsız ve katsayı değeri çok düşük çıkan; hane reisinin kendisini tanımlaması, sahip olunan arazinin parça sayısı, sahip olunan arazinin sulanabilir olması ve tarımsal faaliyetler için devletten yardım alma durumunu gösteren dört bağımsız değişken modelden çıkarılıp, model yeniden tahmin edilmiştir. ²Modelin fonksiyon $GC = f(HG, YAS, EG, DOS; SG, GAS, AG, GTK, GUR, ARZD, CAY, BAAR, BES, HS)$. Şeklinde belirlenmiştir.

2. Araştırmada Kullanılan Sosyal İçerikli Veriler

2.1. Hane Genişliği

Hane genişliği (hanedeki nüfus); haneyle birlikte yaşayan, aynı aile çatısı altında geçimini ve birlikteliğini sürdüren kişilerin sayısından oluşmaktadır. Genel olarak hanedeki nüfus arttıkça, buna bağlı olarak hanenin gelir, gider ve sosyal sorumluluğunda da değişimler yaşanabilmektedir. Bu değişimler, beraberinde getirdiği aile içi nüfus baskısından dolayı, gelirin dağılımında da bazı sorunların ortaya çıkmasına ve ailenin göç eğilimini etkileyebilmektedir.

2.2. Yaş

Hane reislerinin yaşlarına göre dağılımları Tablo 4'deki gibi verilmiştir.

Tablo 4. Hane reislerinin yaşlarına göre dağılımları

Yaş sınırı	Sayı	%
(18-25)	16	17,58
(26-35)	19	20,87

² GC: Kente göç etme eğilimi (evet: 1, hayır: 0), HG: Hane genişliği YAS: Hane reisinin yaşı, EG: Hane reisinin eğitim düzeyi, DOS: Dışarıda okuyan çocuk durumu (evet: 1, hayır: 0), SG: Hane reisinin sosyal güvenlik sigortası (evet: 1, hayır: 0), GAS: Köyden göç etmiş akraba sayısı, AG: Aylık ortalama gelir, GTK: Gelirin tarımsal kısmı, GUR: Hane reisinin veya yakının gurbete çıkması (evet: 1, hayır: 0), ARZD: Sahip olunan arazi miktarı (dönüm), CAY: Sahip olunan çayır arazinin miktarı, BAAR: Başkasına ait arazi kullanma durumu (evet: 1, hayır: 0), BES: Besicilik faaliyeti (evet: 1, hayır: 0), HS: Büyükbaş hayvan sayısı,

(36-45)	25	27,47
(46-55)	21	23,07
(56 +)	10	11,01
Toplam	91	100,00

Not: Genç; (18-25); Orta yaş (26-55); Yaşlı (56 +).

Tablo 4'te reislerinin %71,41'i gibi büyük bir çoğunluğunun yaş ortalaması (26-55) yaş aralığındadır. Bölgede genç hane reislerinin oranının (%17,58) düşük olması gençlerin, başta iş bulmak ve daha iyi bir yaşam düzeyine sahip olmak için bölgeyi terk etmiş olduklarını göstermektedir. 56 yaş ve daha yukarı yaştakilerin ise çoğunlukla emekli oldukları ve bu kişilerin genellikle eşleri ile birlikte köyde yaşayan iki nüfustan oluşan haneleri oluşturduğu tespit edilmiştir. Çalışma bölgesinde hane reislerinin tamamı erkek ve 74 yaşından büyük hane reisinin olmadığı tespit edilmiştir.

2.3. Eğitim

Bölgede hane reislerinin tamamı okur-yazar olup, ilkokul mezunundan lise mezununa kadar olan hane reisleri mevcuttur. Bölgede okur-yazarlık oranının yüksek olması, eğitime verilen önemi de ortaya koymaktadır. Hane reislerinin eğitim durumları Tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 5. Hane reislerinin eğitim durumları

Eğitim durumu	Sayı	%
Hiç okula gitmeyen	7	7,69
İlkokul mezunu	78	85,71
Ortaokul mezunu	5	5,49
Lise mezunu	1	1,11
Toplam	91	100,00

Hane reislerinin büyük bir çoğunluğu (%85,71) ilkokul mezunu olup, ortaokul ve lise mezunlarının oranı ise %6,60'dır. Hiç okula gitmeyenlerin oranı ise %7,69 olup, bu kişilerin bazılarının sonradan okuma-yazma öğrendikleri tespit edilmiştir

2.4. Mesleki Eğitim

Çalışma bölgesinde, geçmişte genç kızlara yönelik halıcılık ve dikiş-nakış kurslarının düzenlendiği, ancak azalan nüfusa birlikte bu programların uygulamadan kalktığı tespit edilmiştir. Bölgede, çiftçilere yönelik ise sadece arıcılık konusunda İlçe Tarım Müdürlüğü'nün eğitim çalışmaları yaptığı bilinmektedir. Çiftçilere bu kurslar sonucunda; yeterli araç-gereç temin edilemeyişi, demonstrasyon (*eğitim dersleri*) çalışmalarındaki eksiklikler gibi nedenlerden dolayı, bu kurslardan öngörülen faydalar sağlanamamıştır.

2.5. Sosyal Güvence

Çalışma bölgesinde, hane reislerinin sosyal güvencelerinin olup olmaması, göç için belirleyici bir faktör olarak ele alınmıştır. Hane reislerinin %84,61'nin sosyal güvenceye sahip olduğu tespit edilmiş ve bu kişilerin sosyal güvenlik kurumlarına göre dağılımları Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Hane reislerinin sosyal güvencesi

Sosyal Güvenlik Kurumu	Sayı	%
SSK	4	5,19
Bağ-Kur	8	10,38
Emekli Sandığı	9	11,68
Yeşil Kart	34	44,15
Tarım Sigortası*	20	25,97
Diğerleri (Özel vs)	2	2,63
Toplam	77	100,00

*Tarım Sigortası: 2925 Sayılı Kanun'a tabi olarak tarımda istihdam edilmek kaydıyla Bağ- Kur bünyesinde oluşturulan ve aylık prim ödeme esasına dayanan ve halk arasında çiftçi Bağ-Kur'u olarak anılan sistemdir.

Bölgede özellikle Yeşil Kart uygulaması sonrasında, kişiler arasında sosyal güvenlik sistemi yaygınlaşmıştır. Önceleri, sosyal güvenceye sahip olanlar arasında bölgede Yeşil Kartlıların

oranın %90,00'lar civarında olduğu, ancak son zamanlarda bu oranın düştüğü ve % 44,15 gibi yine de çok yüksek bir oranda olduğu tespit edilmiştir.

Herhangi bir sosyal güvenceye sahip olmayan %15,39'luk kesim ise bu durumun gerekçelerini önem sırasına göre, düzenli bir işlerinin olmaması, bilgi sahip olmamaları ve ihmalkâr olduklarını gerekçe olarak ileri sürmüşlerdir.

Hane reisleri arasında sosyal güvencesi, olmayan %15,39'luk kesimin, %52,17'sinin bir dönem sosyal güvenceleri için SSK ve Bağ-Kur'a prim ödedikleri, ancak gelirlerindeki düzensizlik, primlerin yüksek olması ve ihmalkârlıklarından dolayı bu ödemelerine devam edemediklerini ifade etmişlerdir.

2. 6. Sağlık

Hane reislerine sağlık hizmetleri konusunda düzenli bir sosyal yardım alıp almadıkları sorulduğunda, %52,70'inin bu hizmetten faydalandıklarını ancak %76,76'sının bu hizmetten memnun olmadıkları tespit edilmiştir. Bu durumun nedeni olarak, verilen hizmetlerin ulaşım, kış şartları ve diğer nedenlerden dolayı kalitesinin düştüğünü ileri sürmüşlerdir.

2. 7. Akrabalık İlişkileri ve Sayısı

Bölgedeki nüfusun azalmasının başlıca nedeni kırsal göç olup, sonuçta köylerde ikamet edenlerin tamamının köyden kente göç etmiş akrabası bulunmaktadır. Bu akrabalar arasında oğlu, kardeşi, kızı, babası, annesi gibi birinci dereceden akrabası bulunan hanelerin varlığı da önemli boyuttadır. Hane reislerinin köyden göç etmiş akraba sayısı ve dağılımları tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. Hane reislerinin köyden göç etmiş akraba sayısı ve dağılımları

Akraba sayı grubu	Sayı	%
(1-20)	4	4,39
(21-40)	18	19,78
(41-60)	13	14,28
(61-80)	30	32,96

(81-100)	20	21,97
(100 +)	6	6,62
Toplam	91	100,00

Tablo 7’deköyde kalanların göç etmiş akraba sayısının (21-100) arasında olanlarının oranı %88,99 olup, bölgedeki göçü yansıtmaktadır. Hane reislerinin köyde kalan akraba sayısı ise göç sonucu sürekli olarak azalmış ve ortalama (1-20) arasında değiştiği tespit edilmiştir. Yine bu ilçenin köylerinde kalanların yaklaşık yarısının, köy dışındaki akraba sayısının ortalama yüzün üzerinde olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

2.8. Kent ve Köy Yaşamı

Hane reisleri arasında, 6 daha önceden kentte yaşadığı, ancak geçim, ailevi nedenler, kentteki yaşamın getirdiği stres ve köy özlemi gibi nedenlerden dolayı bu kişilerin tekrar köye geri dönmüşlerdir. Doğal olarak insanların doğup büyüdüğü yerleri çeşitli nedenlerden dolayı terk etmeleri (terör, kan davası, feodal yapı hariç) onlarda bir takım duygusal kırılmalara ve özlemlere de neden olmaktadır. Bunu gidermek için, köyden göç edenler kentlerde bir takım dernek, vakıf, internet sitesi gibi sivil yapılanmalar oluşturmuşlardır.

Hane reislerinin %95,60’ının köy yaşamını, kent yaşamına tercih etmeleri, bölgedeki göçün mecburi olarak gerçekleştiğini de göstermektedir. Yaşam tarzı olarak, kent ve köy yaşamını kendisine yakın bulanların dağılımı tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Köy ve kent yaşam tarzını benimseme

Yaşam Tarzı	Sayı	%
Köy	67	73,62
Kent	11	12,08
Kararsız	13	14,30
Toplam	91	100,00

Tablo 9’da hane reislerinin %73,62’si kendisi için köy yaşamının daha uygun olduğunu ifade etmiş, ancak bu kişiler

arasında, ayrıca kente göç düşüncesinin de olması, kentte yaşayabilecekleri sosyal çıkmazı ve çelişkiyi göstermektedir. Kent yaşamını benimseyenlerin ise daha çok genç hane reisleri olduğu tespit edilmiştir. Bu konuda kararsız olanların ise kent ve köy yaşamı konusunda, sadece geçinebildiği ölçüde karar verebilecekleri şeklinde bir düşünceye sahip oldukları söylenebilir.

2.9. Genel Göç Düşüncesi

Çalışma bölgesinde yaklaşık son yirmi yıldır yoğun bir kırsal göç yaşanmaktadır. Hane reislerinin (61) %67,03'ü köyünden göç etmeyi düşünürken, (30) %32,97'si ise göç etmeyi düşünmemektedir. Hane reisleri arasında %67,04 oranındaki göç düşüncesinin gerçekleşeceği zaman konusunda, karar veremeyenlerin oranının fazla oluşu, bölge insanının kentle ilgili bazı çekinceleri olduğu veya köyden bazı beklentilerinin olabileceği şeklinde değerlendirilmiştir. Bölgede göç eğiliminde olan hane reislerinin göç edeceği yeri belirlerken aşağıdaki faktörlerin etkisinde kaldıkları tespit edilmiştir.

1. Daha önceden köyden göç etmiş akraba, komşu veya köylüsünün olması,
2. İş imkânlarının olması,
3. Eğitim imkânlarının olması,
4. Evi, arsası veya kiralık iş yeri olması,

Bu düşüncelerin etkisinde hane reislerin göç etmek istedikleri yerler çoğunlukla (%47,54) ile İstanbul olmuştur.

3. Göçe Etki Eden Faktörler

Çalışmada bağımlı değişken olan köyden kente göç eğilimi ve bunu etkileyen 14 adet bağımsız değişkenle çalışılan probit analizi sonuçları tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 15.

Değişken**	Katsayı	Std. Hata	T oranı	P değeri	D. Ort.
HG	0,0177	0,0628	0,2830	0,7773	1,2417
YAS	- 0,1636	0,0233	0,7000	0,4851	2,8901

EG	0,3818	0,0599	0,6370	0,5240	2,0000
DOS	- 0,1610	0,0609	- 2, 6410	0,0083*	1.3846
SG	0,1370	0,0633	2.1640	0,0304*	1.2417
GAS	0,0428	0,0214	2.0000	0,0455*	3.6813
AG	0,0467	0,0408	1.1450	0,2522	1.4835
GTK	0,0652	0,0417	1.5640	0,1179	2.1758
GUR	- 0,1322	0,0526	-2.5120	0,0120*	2.1758
ARZD	0,0316	0,0245	1.2900	0,1971	3.1098
CAY	- 0,1236	0,0282	-4.3790	0,0000*	3.1098
BAAR	0,1242	0,0566	2.1950	0,0282*	1.6483
BES	0,1244	0,0582	2.1370	0,0326*	1.6703
HS	- 0,1317	0,0220	-5.9690	0,0000*	3.4395

* (P<0,05) olup istatistikî açıdan %5,00 önem seviyesinde önemlidir.

**Değişkenler materyal ve metot bölümündeki gibi kısaltılarak yazılmıştır.

Çalışmada; geçmişte yoğun bir şekilde kırsal göçün yaşandığı, nüfus sayımı sonuçlarına göre belirlenmiş, yapılan anket çalışmaları ile de göç eğiliminin halen devam ettiği tespit edilmiştir.

Bu doğrultuda, göç eğiliminin nedenleri sayısal verilerle ortaya konulmuş ve on dört değişken ile göç eğilimi arasındaki ilişki tablo 15'deki gibi belirlenmiştir. Yapılan probit analizi sonuçlarına göre, %5,00 önem seviyesinde; köy dışında okuyan çocuğun bulunması, sosyal güvence, köyden göç etmiş akraba sayısı, hane reisinin veya yakının gurbete çıkması, çayır arazisi miktarı, başkasına ait arazi kullanımı, besicilik faaliyeti ve büyükbaş hayvan sayısının istatistikî açıdan önemli olduğu tespit edilmiştir.

On dört bağımsız değişken ile tahmin edilmeye çalışılan regresyon analizinde, yukarıda ifade edilen sekiz değişkenin modeli oluşturduğu tespit edilmiştir. Bu değişkenler ile bölgedeki kırsal göç eğilimi arasındaki ilişkinin yönü ise t değerinin işareti ile belirlenmiştir.

Sonuç ve Tartışma

Kırsal göçün nedenleri, çok yönlü bir bakış açısıyla değerlendirilebilecek bir konudur. Çünkü kırsaldan göç olgusunda temel değer insan olup, onun sosyo-psikolojik ve ekonomik durumu ve beklentileri oldukça önemlidir. Bu beklentileri, yaşadığı yeri terk etme ve kendisi için daha yaşanılabilir bir yer seçme ile de kavramlaştırılıp değerlendirilebilir.

Kırsal göçün, teorik ve reel gerçekleri birbirini tamamlar bir eğilimdedir. Tarım ve sanayi sektörleri arasındaki gelir ve refah beklentisi arasında ki temel farkın sanayi lehinde olması, kırsal göçün teorik temelini oluşturmaktadır. Ancak kırsal göçün, bir ülke ya da bir bölge için nedenleri daha özel olabilir. Bu yüzden yapılacak saha çalışmaları ile bu konu, bizzat göç eden veya etme eğiliminde olanlar ile yapılacak çalışmalar ile ortaya konulabilir. Bu çalışmada da, Erzurum İli İspir İlçesi Kırık Bucağındaki göçün nedenleri ve tarıma etkilerinin tespit edildiği ve 2007 yılında doktora tezi olarak kabul edilen bir çalışmadan elde edilen veriler ile belirtilmiştir. Çalışmada, kırsal göçün sadece tarıma dayalı ekonomik nedenlerinin değil aynı zamanda sosyal nedenlerinin de olduğu anlaşılmaktadır. Ancak bu sosyal nedenlerin, diğer faktörlerle birlikte anlam kazandığı gerçeği de özellikle vurgulanmıştır.

Kaynaklar

- Abramitzky, R, Erişim Tarihi: (06.07.2007). (2007). testing self-selection in migration: Evidence from the Israeli Kibbutz. <http://economics.huji.ac.il/seminars/2007/abramitzki.pdf>.
- Ayyıldız, Tayyar, *Büyükdere Köyünün Sosyo-Ekonomik Yapısı, Atatürk Üniversitesi Yayınları*, 1975, Erzurum
- Bilsborrow, E.R., "Migration, Population Change and the Rural Environment". ECSP Reports, Issue 8. 69-94.ss, 2002.
- Cornwell, K. ad Inder, B, Erişim Tarihi: 05.07.2007. Migration and employment in South Africa: When motivation surpasses the theory. [http:// ideas.repec.org/p/msh/ebswps/2004-2.html](http://ideas.repec.org/p/msh/ebswps/2004-2.html). (05.07.2007).

- Çiçek, A. ve Erkan, O., *Tarım Ekonomisinde Araştırma ve Örneklem Yöntemleri*. Gazi Osman Paşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları No: 12, 117 s, Tokat, 2996.
- Güreşçi, Ertuğrul, *Çeşitli Yönleriyle Kırsal Göç*, Savaş Kitabevi, Savaş Yayınları, 112s, 2018.
- Güreşçi, Ertuğrul, "Türkiye'de Kentten Köye Göç Olgusu", *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 11(1), 77-86, 2010.
- Güreşçi, Ertuğrul, "Türkiye'de köyden kente göç ve düşündürdükleri", *Soyökonomi*/2011-MI/11M07, 125-135, 2011.
- Güreşçi, Ertuğrul, "Köyden kente göçün köydeki ve kentteki yansımaları: Akpınar Köyü üzerine bir değerlendirme", *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 2(2), 47-55, 2010.
- Hussain, N.E., Abdullah, N., Abdullah, H., "The Relationship between Rural-Urban Migration, Household Income and Unemployment: Malaysia Case Study", *International Journal of Managerial Studies and Research (IJMSR)*, 2(8), pp.17-24, 2014.
- Mberu, M. U., 2005. "Who moves and who stays ? Rural out migration in Nigeria". *Journal of Population Research*. Vol. 22, No. 2, 2005.
- Şenol, E, (2018). "Kırdan kente göçün kırsal alanlara etkileri: Boraboy Köyü örneği (Amasya/Taşova)", *The Journal of International Social Research*, 11(55), pp.407-421.
- Yavuz, F., Aksoy, A., Topçu, Y. ve Erem, T., "Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi'nde kırsal alandan göç etme eğilimini etkileyen faktörlerin analizi", *Türkiye, VI. Tarım Ekonomisi Kongresi*, 2004.